

PODSTAWA PROGRAMOWA – ETYKA

Etyka¹ – I etap edukacyjny edukacja wczesnoszkolna

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Uczeń rozumie, że człowiekowi należy okazywać szacunek i wyraża to w stosownym działaniu.
2. Uczeń odróżnia działania dobre od złych.
3. Uczeń charakteryzuje postawy moralne (pozytywne i negatywne) bohaterów opowiadań, bajek, historyjek, filmów.
4. Uczeń kształtuje swoją wrażliwość aksjologiczną – umie postrzegać świat w aspekcie jego wartości, zna i aprobuje dobre zachowania, dostrzega i nie aprobuje (nie wyraża pozytywnych emocji) zachowań złych.
5. Uczeń zna główne zasady postępowania obowiązujące w środowisku szkolnym i pozaszkolnym; uczeń stara się przestrzegać tych zasad.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Elementy propedeutyki myślenia moralnego

1. Uczeń dostrzega, że świat jest pełen różnych wartości: uczeń dostrzega, że może na różne sposoby odnosić się do innych ludzi, do siebie samego, do świata przyrody, podając przykłady działań dobrych i złych wobec innych, wobec siebie i wobec przyrody.
2. Uczeń wie, że jako człowiek posiada wyróżnioną wartość nazywaną godnością.
3. Działanie w aspekcie jego moralnej oceny:
 - a) uczeń wymienia elementy niezbędne do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny: podmiot działania (autor, sprawca), adresat działania, intencja działania, działanie (treść działania), skutek (konsekwencja).
 - b) uczeń zna i objaśnia podstawowe pojęcia związane z oceną moralną: dobro, zło, norma (zasada), postawa moralna, obowiązek, odpowiedzialność, bohaterstwo; uczeń zna pojęcie morału; uczeń wykorzystuje podstawowe pojęcia moralne do charakteryzowania bohaterów opowiadań, bajek, legend, historyjek, filmów.
4. Uczeń potrafi wymienić różne zalety i wady człowieka.

II. Postępowanie wobec innych ludzi – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń stara się okazywać szacunek rodzicom i nauczycielom – na przykład uczeń nie przeszkadza nauczycielom podczas lekcji, uczeń pomaga rodzicom w prostych czynnościach domowych.
2. Uczeń stara się okazywać szacunek koleżankom i kolegom – na przykład uczeń pomaga koleżankom i kolegom, dzieli się z nimi swoimi przyborami szkolnymi i zabawkami, w zabawach

¹ Sposób organizowania i realizowanie przedmiotu etyka określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych

i grach zespołowych przestrzega zasady fair play.

3. Uczeń stara się okazywać szacunek innym osobom – na przykład uczeń wie, że nie należy sprawiać przykrości innym, zwraca się do dorosłych i rówieśników w sposób uprzejmy.

4. Uczeń rozumie czym jest miłość, przyjaźń, życzliwość, koleżeństwo, szacunek, wdzięczność, tolerancja.

III. Postępowanie wobec siebie – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń wie, że jest kimś równie wartościowym jak inni ludzie, zna i stara się rozwijać swoje zalety, stara się eliminować swoje wady.

2. Uczeń zna podstawowe obowiązki wobec siebie i stara się je realizować – na przykład realizuje obowiązek uczenia się, troszczy się o swoje zdrowie.

3. Uczeń rozumie, czym jest uczciwość, odwaga, sumienność, praca, honor

IV. Postępowanie a dobro wspólne

1. Klasa jako wspólnota – uczeń rozumie, że klasa jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego klasy, uczeń angażuje się we wspólne działania.

2. Rodzina jako wspólnota – uczeń rozumie, że rodzina jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego rodziny.

3. Naród jako wspólnota – uczeń rozumie, że naród jest wspólnotą; uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego ojczyzny.

4. Uczeń rozumie na czym polega wartość współpracy, dobra wspólnego, czym jest sprawiedliwość, patriotyzm.

V. Postępowanie wobec przyrody

1. Wartość przyrody (moja miejscowość, moja ojczyzna, świat w którym żyją i będą żyły przyszłe pokolenia). Uczeń dostrzega wartość miejsc, w których żyje, uczeń jest świadomy, że przyroda jest dobrem, które należy chronić.

2. Uczeń podaje przykłady mądrego korzystania z dobrodziejstw przyrody.

3. Uczeń wie, jak można chronić przyrodę, uczeń angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody (np. bierze udział w akcji: „sprzątanie świata”)

4. Uczeń wie, dlaczego nie powinno się krzywdzić zwierząt.

Zalecane realizacji, w tym zadania nauczyciela

Etyka jest przedmiotem nieobowiązkowym. W lekcjach etyki może brać udział każdy uczeń na podstawie złożonego przez jego opiekunów prawnych oświadczenia. Każdy uczeń może uczęszczać na lekcje etyki przez jeden rok szkolny; może także kontynuować edukację etyczną w kolejnych latach nauki szkolnej na każdym etapie edukacyjnym.

Podstawa programowa etyki została skonstruowana w taki sposób, aby można było zrealizować ogólne cele kształcenia oraz istotne treści nauczania dla tego przedmiotu w ciągu jednego roku edukacji. Zaleca się, aby nauczyciele etyki realizując tematykę zajęć z etyki uwzględniali treści nauczania wprowadzane w poszczególnych latach edukacji wczesnoszkolnej. Szczególnie cenną metodą pracy z dziećmi jest wspólne omawianie treści legend, bajek, baśni historyjek, filmów dla dzieci i wydobywanie zawartej w tych wytworach kultury problematyki moralnej.

W podstawie programowej etyki mowa jest o uniwersalnych zasadach postępowania

i kluczowych wartościach (postawach), które uczeń na tym etapie edukacyjnym już wstępnie rozumie i praktykuje.

Zadaniem nauczyciela etyki jest takie prowadzenie zajęć, aby uczniowie dostrzegali zależności między postępowaniem własnym (i innych osób) a uniwersalnymi zasadami i wartościami. Mając to na względzie można uznać, że ogólnym celem edukacji etycznej jest budzenie i rozwijanie refleksyjności i wrażliwości aksjologicznej ucznia.

Szczególnie ważnym zadaniem nauczyciela jest wspieranie ucznia w dostrzeganiu szczególnej wartości (godności) każdego człowieka, która to wartość jest podstawą formułowania większości zasad moralnych. Kolejnym ważnym – i szczególnie trudnym – zadaniem nauczyciela, jest stopniowe wprowadzanie i objaśnianie podstawowych pojęć etycznych, za pomocą których będzie możliwe efektywniejsze realizowanie konkretnych zadań z zakresu edukacji etycznej.

Ważne jest, aby rozmawiać z dziećmi o tekstach i zadaniach, które były omawiane w ramach edukacji polonistycznej i środowiskowej, co jest okazją do powtórzenia i utrwalenia wiadomości z tych obszarów edukacji wczesnoszkolnej z równoczesnym wyeksponowaniem perspektywy etycznej.

Zaleca się, aby realizując wymienione cele ogólne edukacji etycznej, wykorzystywać przede wszystkim metody aktywizujące, ponieważ właśnie te metody pozwalają rozwijać umiejętności niezbędne do rozwijania kompetencji moralno-etycznych.

Warto podkreślić, że tak realizowana edukacja etyczna pozwala równolegle rozwijać kompetencje intelektualne, emocjonalne i społeczne ucznia. Edukacja etyczna znakomicie wpisuje się w ideę integralnie pojętego kształcenia.

Etyka – II etap edukacyjny szkoła podstawowa: klasy IV-VIII

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Uczeń rozumie, kim jest jako osoba ludzka.
2. Uczeń rozumie, że każdemu człowiekowi należy okazywać szacunek i wyraża to w stosownym działaniu.
3. Uczeń zna i stosuje podstawowe pojęcia niezbędne do charakterystyki moralnej określonego działania; odróżnia działania dobre od złych.
4. Uczeń charakteryzuje pozytywne i negatywne postawy moralne.
5. Uczeń kształtuje swoją wrażliwość aksjologiczną – postrzega świat w aspekcie jego wartości, dostrzega i aprobuje dobre zachowania, dostrzega i nie aprobuje zachowań złych.
6. Uczeń zna główne zasady postępowania obowiązujące w środowisku szkolnym i pozaszkolnym; uczeń stara się przestrzegać tych zasad.
7. Uczeń analizuje własne postępowanie i ocenia je w aspekcie dobra i zła moralnego.
8. Uczeń angażuje się w działania na rzecz wspólnego dobra.
9. Uczeń zna wybrane stanowiska i problemy etyczne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Elementy propedeutyki myślenia moralnego

1. Przedrozumienie wybranych pojęć moralnych: Uczeń zna i objaśnia wybrane pojęcia moralne: dobro i zło moralne, wartość moralna, obowiązek moralny, ocena i norma moralna, wina moralna, odpowiedzialność, sumienie, postawa moralna (cnota i wada), bohaterstwo; uczeń wykorzystuje podstawowe pojęcia moralne do charakteryzowania bohaterów legend, mitów, baśni, powieści, filmów.
2. Uczeń wyjaśnia, co to znaczy być osobą; uczeń objaśnia pojęcie godności człowieka.
3. Działanie ludzkie w aspekcie jego moralnej oceny:
 - a) uczeń zna i rozumie pojęcia niezbędne do przeprowadzenia analizy etycznej ludzkiego postępowania: czyn, zaniechanie, struktura działania (podmiot działania, adresat działania, motyw działania, intencja działania, treść działania, skutek działania, okoliczności działania);
 - b) uczeń zna i posługuje się głównymi kategoriami deontycznymi: działania nakazane, zakazane, dozwolone; uczeń zna i objaśnia następujące zasady etyczne: zasada niekrzywdzenia, złota reguła, nakaz miłości bliźniego;
4. Uczeń zna różnicę między moralnością a obyczajowością, prawem i religią.

II. Postępowanie wobec innych ludzi – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń wie, że należy okazywać szacunek rodzicom i nauczycielom; uczeń stara się okazywać szacunek rodzicom i nauczycielom – na przykład uczeń nie przeszkadza nauczycielom podczas lekcji, uczeń pomaga rodzicom w różnych czynnościach domowych.
2. Uczeń wie, że należy okazywać szacunek koleżankom i kolegom; uczeń pomaga koleżankom i kolegom, w grach zespołowych przestrzega zasady fair play.
3. Uczeń stara się okazywać szacunek innym osobom – na przykład uczeń zwraca się do dorosłych i rówieśników w sposób uprzejmy, wie, że nie należy sprawiać przykrości innym ludziom.
4. Uczeń rozumie, czym jest miłość, przyjaźń, życzliwość, wdzięczność, szacunek, koleżeństwo, wolontariat, tolerancja.

III. Postępowanie wobec siebie – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń wie, że jest kimś równie wartościowym jak inni ludzie, zna i rozwijać swoje zalety, eliminuje swoje wady.
2. Uczeń zna i realizuje podstawowe obowiązki ucznia (np. obowiązek uczenia się, troska o swoje zdrowie, bezpieczeństwo).
3. Uczeń rozumie, czym jest uczciwość, roztropność, umiarkowanie, męstwo, sumienność, wartość pracy, honor.

IV. Postępowanie a dobro wspólne

1. Klasa jako wspólnota – uczeń rozumie, że klasa jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego klasy, uczeń angażuje się we wspólne działania.
2. Rodzina jako wspólnota – uczeń rozumie, że rodzina jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego rodziny.
3. Ojczyzna jako wspólnota – uczeń rozumie, że ojczyzna jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego ojczyzny.
4. Uczeń rozumie, na czym polega wartość współpracy, dobra wspólnego, czym jest sprawiedliwość, patriotyzm, demokracja.

V. Postępowanie wobec przyrody

1. Wartość przyrody (moja miejscowość, moja ojczyzna, świat w którym żyją i będą żyły przyszłe pokolenia). Uczeń dostrzega wartość miejsc w których żyje, uczeń jest świadomy, że przyroda jest dobrem, które należy chronić, uczeń argumentuje na rzecz tezy, że przyrodę należy chronić.
2. Uczeń podaje przykłady mądrego korzystania z dobrodziejstw przyrody uczeń umiejętnie korzysta z przyrody.
3. Uczeń wie, jak można chronić przyrodę, uczeń angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody (np. bierze udział w akcji: „sprzątanie świata”).
4. Uczeń wie, dlaczego nie powinno się krzywdzić zwierząt, uczeń nie krzywdzi zwierząt
5. Uczeń argumentuje na rzecz tezy, że ludzie są odpowiedzialni za ochronę przyrody (także w kontekście przyszłych pokoleń).

VI. Wybrane stanowiska i problemy w etyce

1. Geneza etyki filozoficznej – uczeń wyjaśnia tezę Sokratesa, że cnota jest wiedzą, tłumaczy, dlaczego Sokrates uchodzi za wzorzec moralny.
2. Etyka Arystotelesa jako przykład etyki cnoty – uczeń wyjaśnia Arystotelesowskie rozumienie cnoty etycznej, prezentuje Arystotelesowskie rozumienie przyjaźni.
3. Epikureizm jako przykład etyki hedonistycznej – uczeń wyjaśnia pogląd nazywany hedonizmem.
4. Etyka stoicka jako „sztuka życia” zgodnego z naturą – uczeń charakteryzuje stoicki ideał mędrca, wyjaśnia, na czym polega dobre życie.
5. Etyka św. Tomasza jako przykład etyki prawa naturalnego – uczeń zna i rozumie pojęcie prawa naturalnego, wyjaśnia pojęcie sumienia; uczeń zna i charakteryzuje cnoty kardynalne: roztropność, sprawiedliwość, umiarkowanie, męstwo.
6. Etyka niezależna T. Kotarbińskiego – uczeń objaśnia pojęcia: spolegliwy opiekun, oczywistość serca; uczeń wyjaśnia postulat o niezależności etyki.
7. Etyka K. Wojtyły jako przykład etyki afirmacji (miłości) – uczeń zna K. Wojtyły rozumienie osoby, zna i rozumie pojęcie godności, zna treść normy personalistycznej i stosuje tę normę do sformułowania oceny moralnej ludzkiego postępowania.
8. Wybrane problemy szczegółowe – uczeń dokonuje analizy i oceny moralnej wybranych zagadnień: np. moralna ocena kłamstwa, moralna ocena ściągania, problem własności intelektualnej, granice prywatności, inne do wyboru).

Warunki realizacji

Etyka jest przedmiotem nieobowiązkowym. W lekcjach etyki może brać udział każdy uczeń na podstawie złożonego przez jego opiekunów prawnych oświadczenia. Każdy uczeń może uczęszczać na lekcje etyki przez jeden rok szkolny; może także kontynuować edukację etyczną w kolejnych latach nauki szkolnej na każdym etapie edukacyjnym.

Podstawa programowa etyki została skonstruowana w taki sposób, aby można było zrealizować ogólne cele kształcenia oraz istotne treści nauczania dla tego przedmiotu w ciągu jednego roku edukacji. Zaleca się, aby nauczyciele etyki realizując tematykę zajęć z etyki, uwzględniali treści nauczania z różnych przedmiotów (w szczególności z języka polskiego, historii, wos-u i biologii), realizowane na danym etapie kształcenia.

Podstawa programowa etyki została skonstruowana w taki sposób, aby wyeksponować praktyczno-wychowawczy charakter etyki – stąd też mowa jest w niej przede wszystkim

o uniwersalnych zasadach postępowania i kluczowych wartościach (postawach), które uczeń na tym etapie edukacyjnym już wstępnie rozumie i praktykuje.

W części szóstej pp wymieniono wybrane, historycznie doniosłe stanowiska etyczne oraz przykładowe problemy moralne. Zaleca się, aby nauczyciele etyki przygotowując tematykę zajęć z etyki wprowadzali te treści jako elementy dopełniające (korespondujące) edukację polonistyczną, historyczną, inną. Wybór tematyki powinien być dostosowany do wieku i wiedzy uczniów.

Zadaniem nauczyciela etyki jest także prowadzenie zajęć, aby uczniowie dostrzegali zależności między postępowaniem własnym (i innych osób) a uniwersalnymi zasadami i wartościami. Mając to na względzie można uznać, że ogólnym celem edukacji etycznej jest budzenie i rozwijanie refleksyjności i wrażliwości aksjologicznej ucznia.

Szczególnie ważnym zadaniem nauczyciela jest wspieranie ucznia w dostrzeganiu szczególnej wartości (godności) każdego człowieka, która to wartość jest podstawą formułowania większości zasad moralnych. Ważnym zadaniem nauczyciela, jest stopniowe wprowadzanie i objaśnianie podstawowych pojęć etycznych, za pomocą których będzie możliwe efektywniejsze realizowanie konkretnych zadań z zakresu edukacji etycznej.

Zaleca się, aby realizując wymienione cele ogólne edukacji etycznej, wykorzystywać przede wszystkim metody aktywizujące, ponieważ właśnie te metody pozwalają rozwijać efektywnie umiejętności niezbędne do rozwijania kompetencji moralno-etycznych.

Warto podkreślić, że tak realizowana edukacja etyczna pozwala równolegle rozwijać kompetencje intelektualne, emocjonalne i społeczne ucznia. Edukacja etyczna znakomicie wpisuje się w ideę integralnie pojętego kształcenia.